

Právní dějiny na území Slovenska

Ladislav Vojáček

I.

Úvod, periodizace. Vznik státu na území Slovenska. Prameny práva

Vyučující

- Doc. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc.
- Doc. JUDr. Karel Schelle, CSc.

Literatura

- Vojáček, L., Schelle, K.: Slovenské právni dějiny.
Ostrava: Key Publishing s. r. o. 2007

Periodizace (9. století – 1918)

- Feudální období – 9. století až 1848
- Období občanské společnosti v habsburské monarchii – 1848 až 1918

Období Československé republiky – 1918 až 1992

- První ČSR – 1918 až 1938
- Druhá Č-SR – 1938 až 1939
- Slovenský stát – 1939 až 1945
- Poválečné období let 1944/45 až 1948
- Období tzv. socialistického státu – 1948 až 1989
 - období unitárního státu – 1948 až 1968
 - období federace – 1968 až 1989
- Polistopadové období – 1989 až 1992

Předstátní období

- dlouhodobý rozpad rodového zřízení
- konkurence tradičních rodových orgánů
- rodová tradice
- Sámova říše

Feudální období – periodizace

- 1. Patrimoniální stát a právo v 9. – 12. století
 - a) Velkomoravská říše (Nitransko jako údělné knížectví)
 - b) Počátky uherského státu a práva
- 2. Krize patrimoniálního a formování stavovského státu (13. – 14. století)
- 3. Stavovská monarchie
- 4. Absolutizující stát

Feudální období – periodizace („tradiční“ alternativa)

- 1. Ranný feudalismus
(9. – 12. st. = Velkomoravská říše a počátky uherského státu)
- 2. Feudální rozdrobenost a její překonávání
(13. – 14. st.)
- 3. Stavovská monarchie (15. st. – 1526)
- 4. Absolutismus (1526 – 1848)

PATRIMONIÁLNÍ POJETÍ STÁTU

- středobodem státní organizace ve středověku panovník (původně celý rod)
- křesťanství = ideologie nové státní moci

KRIZE PATRIMONIÁLNÍHO A FORMOVÁNÍ STAVOVSKÉHO STÁTU (13. – 14. STOLETÍ)

- a) oslabení politické moci panovníků a vzrůst vlivu jednotlivých feudálů
(tatarský vpád v letech 1241 – 1242)
- b) etapa jejího nerovnoměrného překonávání
(14. století)

OBDOBÍ STAVOVSKÉ MONARCHIE

- pomyslná rovnováha sil
- stát = právnická osoba (Svatoštěpánská koruna)
- právní partikularismus

OBDOBÍ ABSOLUTIZUJÍCÍHO STÁTU

■ - úsilí

- o panovnické samovládí
- o centralizaci
- o byrokratizaci
- o rekatolizaci
- o refeudalizaci
- (za Josefa II. i o germanizaci)

= proces postupného posilování panovnické moci na úkor stavovské obce

Sociální struktura středověké a raně novověké společnosti

- 1. nerozvinutá sociální struktura raného středověku
- 2. stavovské rozvrstvení

Sociální rozvrstvení obyvatelstva (1.)

- a) předáci země
- b) kněží
- c) osobně svobodní bojovníci z královských hradů nebo z družin světských a církevních držitelů půdy (hradští jobbagionové) a osobní služebníci předáků země
- d) závislé obyvatelstvo
- e) později vlámszí a němečtí kolonisté...

Sociální rozvrstvení obyvatelstva (2.)

1. Stavy

- Šlechta (vyšší a nižší)
- Duchovenstvo
- Měšťané svobodných královských měst

2. Závislé obyvatelstvo

3. Další skupiny obyvatel

Shrnutí k vývoji státu do roku 1848

■ 1. patrimonální pojetí státu

- středobodem státní organizace ve středověku panovník (velkomoravské kníže, uherský král)

■ 2. stát jako právnická osoba

a) nejdříve moc v rukou panovníka a stavů

- **uherská (svatoštěpánská) koruna**

b) za absolutismu tendence k panovnickému samovládí, centralizaci států a byrokratizaci státního aparátu

- absolutistická forma feudálního státu se v Uhrách prakticky nikdy plně neprosadila

OBDOBÍ RODÍČÍHO SE ÚSTAVNÍHO STÁTU (1848 – 1918)

- Revoluce let 1848 – 1849
- Bachovský absolutismus (1849 – 1859/60/61)
- Období provizoria (1860 – 1967)
- Období rakousko-uherského dualismu

Obecně k právu

- 1. Středověké (a raně novověké) právo = často nepsané; zpočátku jednotné, ale pak partikulární
= právo hraje podřadnou roli + nízká úroveň právní jistoty)
- 2. „Moderní“ právo (zejména od 2. poloviny 19. st.) = zpravidla kodifikované, vycházející z rovnosti před zákonem
= větší právní jistota)

Středověké a raně novověké právo

= velmi pestrá paletu různých **vnějších forem, pramenů a oblastí** práva

- jejich podoba, význam a vzájemné relace se měnily v čase
- můžeme rozlišovat mezi
 1.
 - a) zpočátku relativně jednotným právním řádem
 - b) pozdějším právním partikularismem
 - c) prvky moderního pojetí práva (za absolutismu)
 2.
 - a) právem nepsaným
 - b) právem psaným
 3.
 - a) obyčejovým právem
 - b) právem zachyceným v normativních právních aktech
 - c) právem vzešlým z rozhodování soudů

Stavovský právní partikularismus

- = jeden z nejtypičtějších rysů rozvinuté feudální společnosti
- = každá významnější společenská vrstva (jednotlivé stavy, závislé obyvatelstvo) nebo korporace se řídila vlastními právními předpisy

Oblasti středověkého práva

- 1. šlechtické (zemské) právo
- 2. partikulární práva
 - a) městská práva
 - b) horní práva
 - c) selská (vrchnostenská) práva
 - +
 - d) kanonické právo
 - +
 - e) sedmihradské a chorvatské právo

Prameny uherského práva

= vnější formy, v nichž je zachycen obsah právních vztahů (= prameny práva ve formálním smyslu)

- právní obyčeje
- normativní právní akty
- decízie

Právní obyčej

= pravidlo chování

- vytvořené ve společenském povědomí
- opírající se o všeobecné přesvědčení obyvatelstva a aplikujících orgánů o jeho správnosti a
- pro případ porušení sankcionované státem

Tvorba normativních právních aktů

a) původně

– panovník

b) v době stavovské monarchie

– králové (privilegia) + stavovský sněm +
městské, komitátní, vrchnostenské a d. orgánů.

c) za absolutismu

– panovníci + uherský sněm + komitátní a městské
orgány.

Soudcovská tvorba práva

- v Uhrách se vnímala jen jako realizace obyčejového práva
- oficiálně se některá rozhodnutí královské kurie začala považovat za zvláštní druh pramene práva až na přelomu 19. a 20. století (decízie)

Právní knihy

- = soukromé zápisy platného práva
- = pouze prameny poznání práva,
ale ...